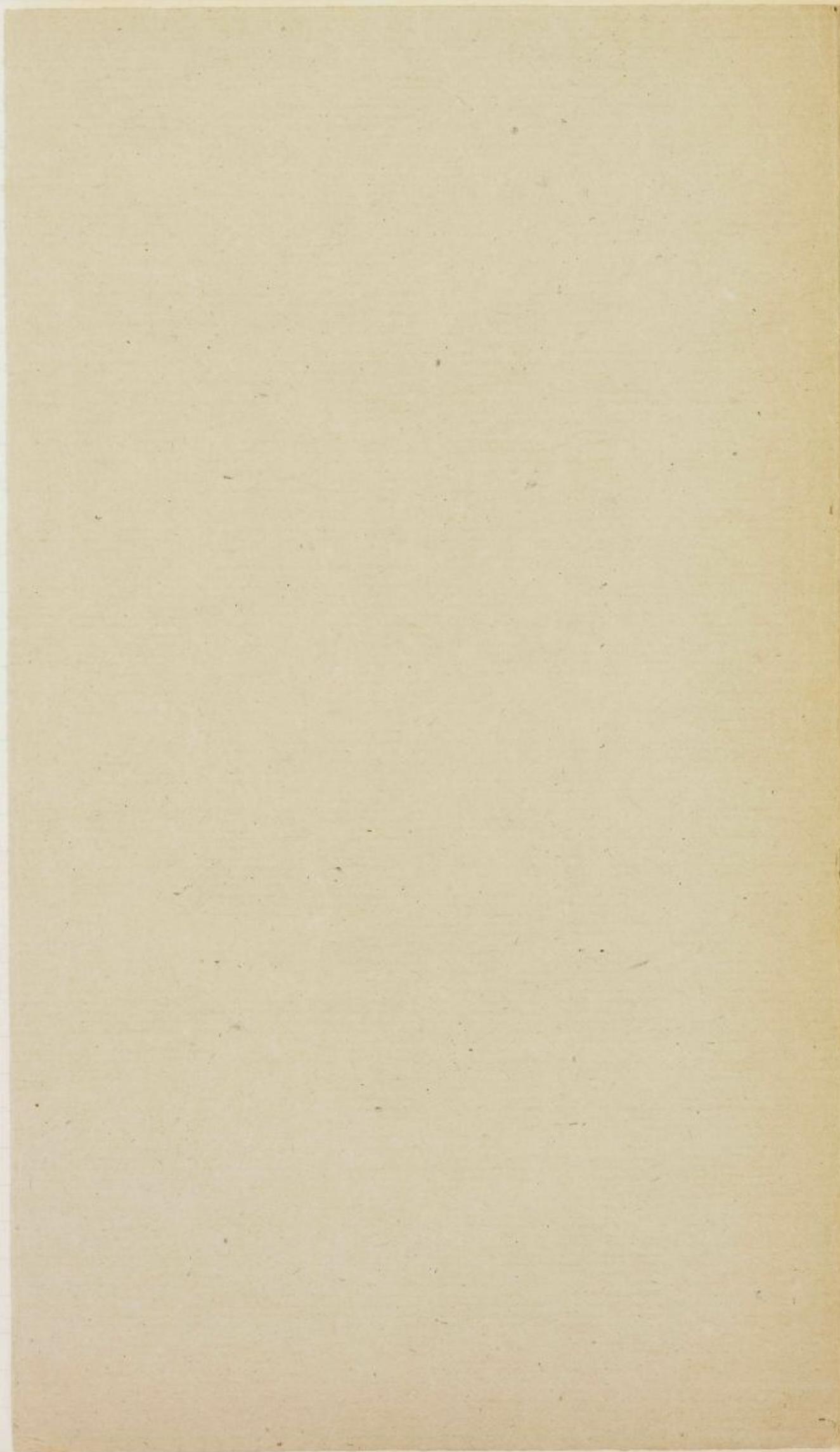
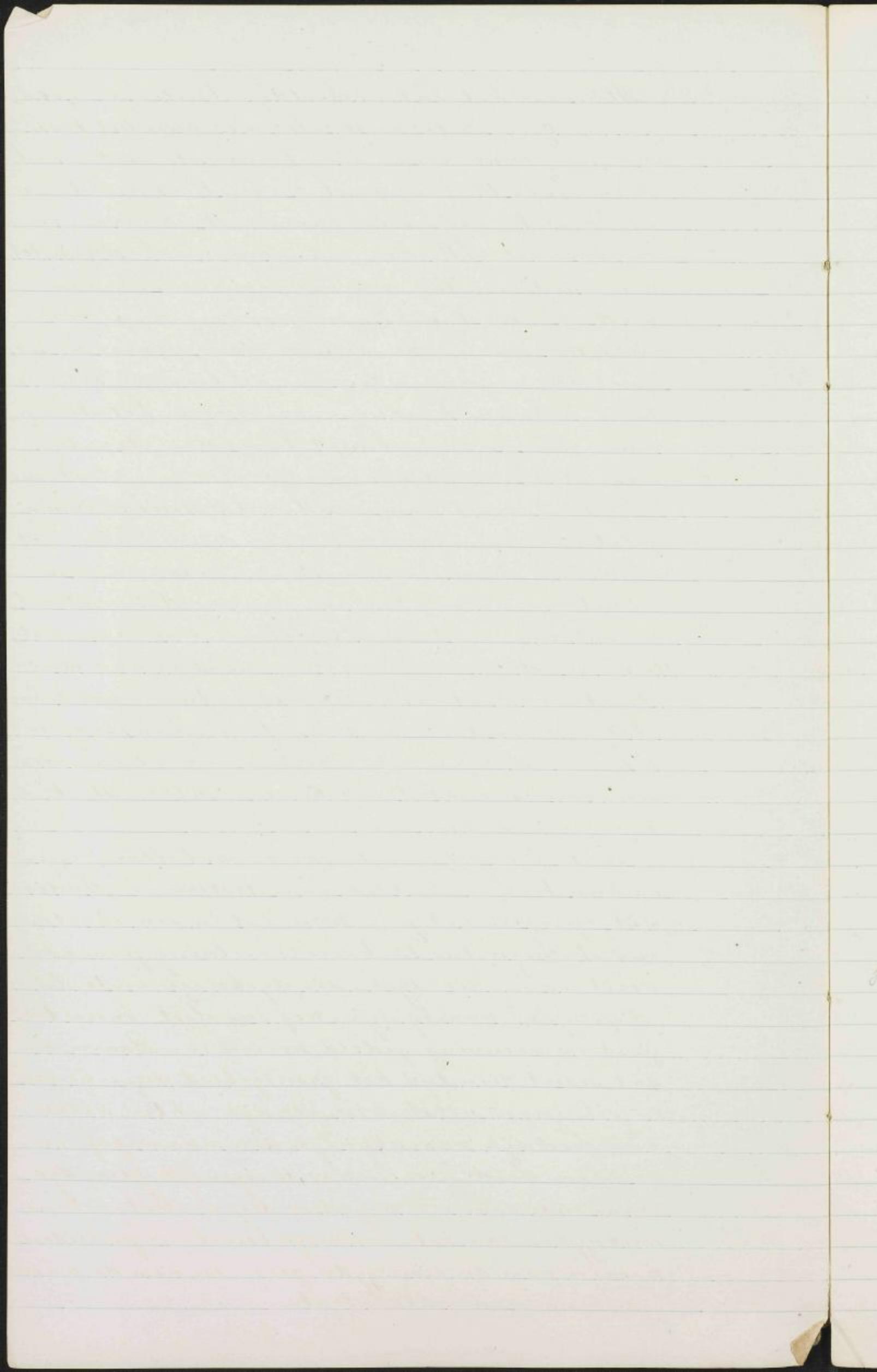

19.

Soestdijk.

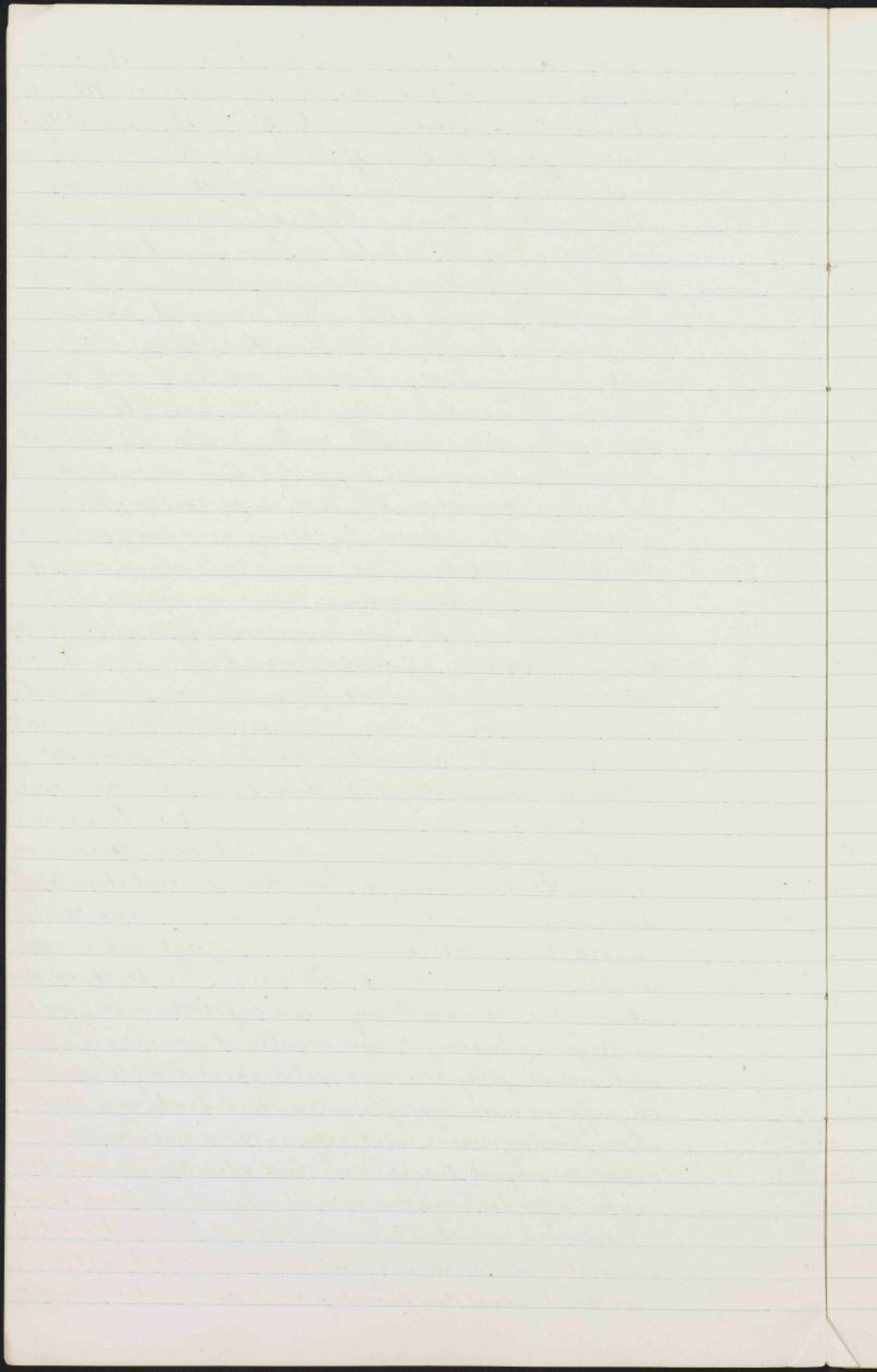
Soestdijk.

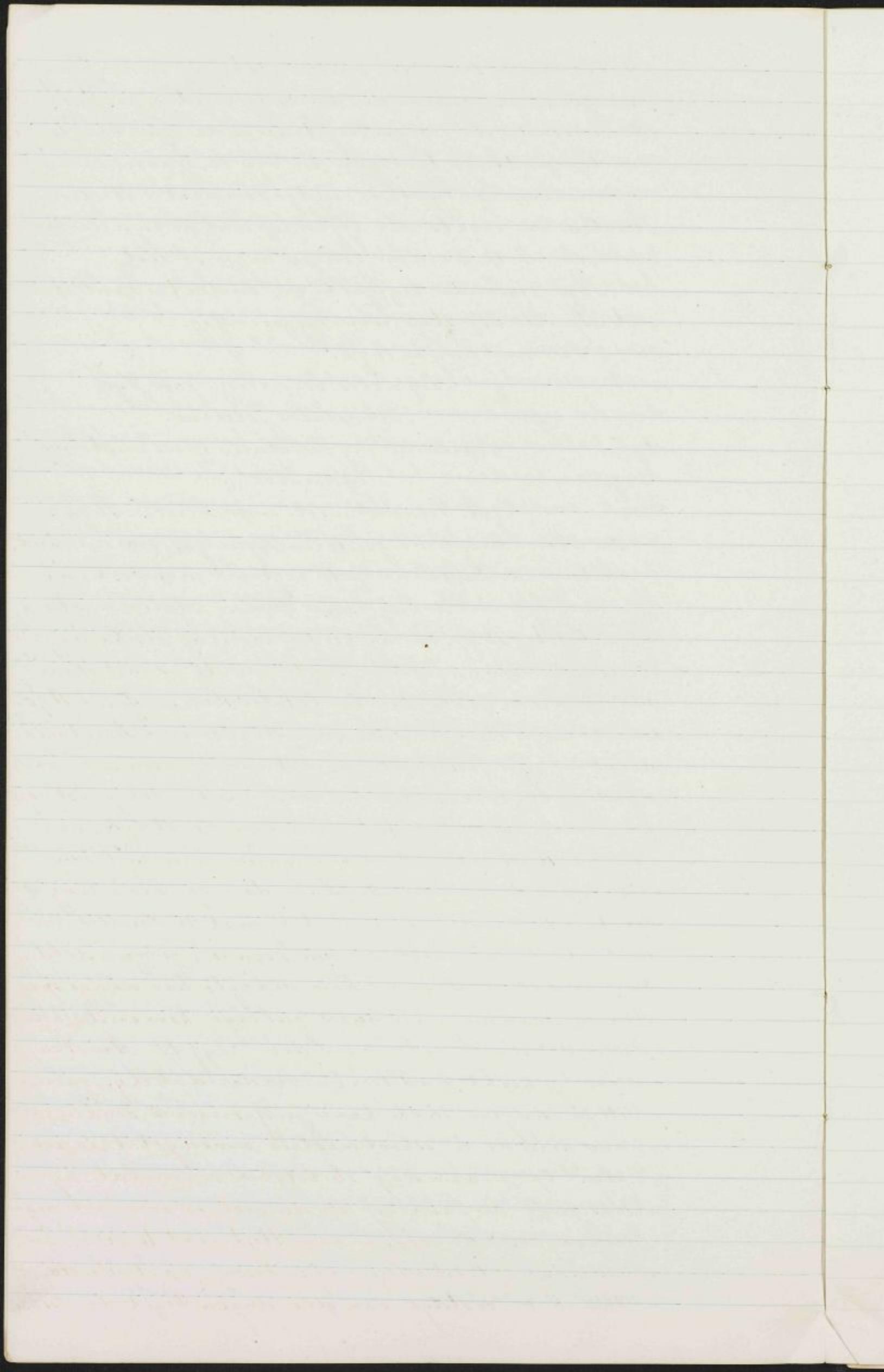
Alhoewel het Paleis Soestdijk buiten de grenzen der Gemeente Soest gelegen is, kan het toch in een geschiedenis dier gemeente niet gehad onvermeld blijven; want de bezitters des Hooge en Lage Heerlijkheden van Soest, Baarn, en Ter Eem, bezitten in het Domein Soestdijk, tot den huidigen dag, ook nog eigendommen in Soest. Vooreerst, de Boomkreekerij aan den Koemweg, en langs de Nieuwe Steeg, waarover vroeger reeds gesproken is. Dan, de boerderij Tillems, hoere, aan den Veenhuizer-weg. Verder, het Steerenhuis, gelegen in de buurt langs den straatweg naar Naarden, die gewoonlijk met den plantnaam „Soestdijk” wordt aangeduid, welk huis ik in 1847, en later, meermalen hoorde aanduiden als „het huis van Mijnheer Raarnebeek”, maar dat nu „Buitenzorg” heet. Ook nog, land achter, wat wel, eer het legerment „De Lindeboom” was, maar dat, ten minste voor een deel, verkocht is aan den stichter van het snoegere „Witsenburg”, dat thans „Colenso” heet. En eindelijk, de Lazarusberg, in 1819 door de Gemeente Soest, aan den toenmaligen Kroonprins, den latere Koning Willem II, ten eigendom geschonken.

*Hanswijk
van Soest*

De Steeren J. G. Frederiks en Dr. Collaert zeggen, in hun boek: „Soestdijk, Een Historische Studie”, uitgegeven in het jaar 1874, dat in een charter van 26 Augustus 1426, reeds melding gemaakt wordt van „die dyk, die dyckwegen ende sloten „Loesdyk”, waarbij dijk, weg, en sloten, onder toeziicht en schouwing gesteld worden van Baarn, en dat sedert dientijd het grondgebied dier gemeente zich zoover uitstrekte. Die dijk echter, welke aan Soestdijk waarschijnlijk den naam gaf, en welke in Soest gelegen was, is eigenlijk geen dijk, maar inderdaad een weg, door diepe slooten aan weerszijden van het evenhooge bouwland gescheiden, waarin aan de eenen zijde geen, en aan de andere zijde bijna geen, water staat.

Gelyk reeds, bij de bespreking van Soest als Heerlijkhed, gezegd is, hoocht Prins Willem III, de Stadhouders - Koning, op 26 April 1674, Soestdijk van Me Jacob de Graeff, de man die als kind den eersten steen gelegd had van het Stadhuis van Amsterdam, thans Paleis genoeten, en die afgebeeld staat op de schilderij van Rembrandt, in het Rijks - Museum, welke geroonlyk „De Nacht, „wacht“ wordt genaamd. Zijn overgrootvader was een vriend van Prins Willem I gereest. Reeds drie achtereenvolgende geslachten van de Graeff's hadden des eigendommen bezeten, die het latere Soestdijk hebben uitgemaakt, maar hunne hoofdbezitting was, reeds in het begin der 17de eeuw, Luid-Polsbroek, en iets later Ilpendam, geworden. Welken naam di Stichtsche bezitting vroeger gedragen heeft, is niet bekend, maar als eigendom van Prins Willem III, werd ze bijna onmiddellijk Soestdijk genoemd. De oorspronkelijke verdrachtsbrief luidde: „Wij Rudolf van Eryk, Schout, Hen. „drick Jorwerd en Cornelis Cornelisz. van de Vuerst, „Schepenen tot Baarn; oordenden en kennende dat „voor ons gecomparesert is de Heer Me Jacob de „Graeff, voorachtig tot Amsterdam, soond en „mede - erfgenaem van wijlen den Heer Cornelis „de Graeff, Steere van Luyd Polbroek, Burgemeest, „ter en Raed der voornoemde stad, en uyt dien hoofd „de eigenaar van 't perceel hierna genomineert, en „geliedet, vercoft, opgedragen en quytgeschouwen „te hebben aan en ten behoeve van Lyw Aarcheden „Heere Prince van Oranje een hofstede met zijn be- „potinge en beplantinge en alle 't generaerd en na „gelvast is, gelegen aan Soestdyck; belend ten suyderen „d' erfgenamen van wijlen den Heer Aert van Westre, „nen, en ten noorden d' erfgenamen van Daniel van „Wee, wederijdt ter halver sloot strekende voor ter „halver wege toe, achtw aer d' erfgenamen van Gerrit „Hooft, van gelyckerster halver sloot; en hy Heire Com., „parant geliedes daer af voldaen en wel betaelt te „wesens, den laetsten penning met den eersten, soo dat

"daeromme beloofde, onder verband van alle zy,"
 "ne goederen, voerende en onvoerende, present en s-
 "toecommende, de voorse. hofstede ende syn bepotinge
 "en beplantinge te vryen en vry te waren van alle
 "commeren en lasten, uytgesondert's Heeren
 "lasten en voorts als erfoopsrecht is en alle inde
 "brieten af te nemew zonden argh of list.

"In virconde bezegelt en onderteekent den
 "26 Aprilis A^o 1600 vier en zeventig.

"R. van Ewyk 1674.

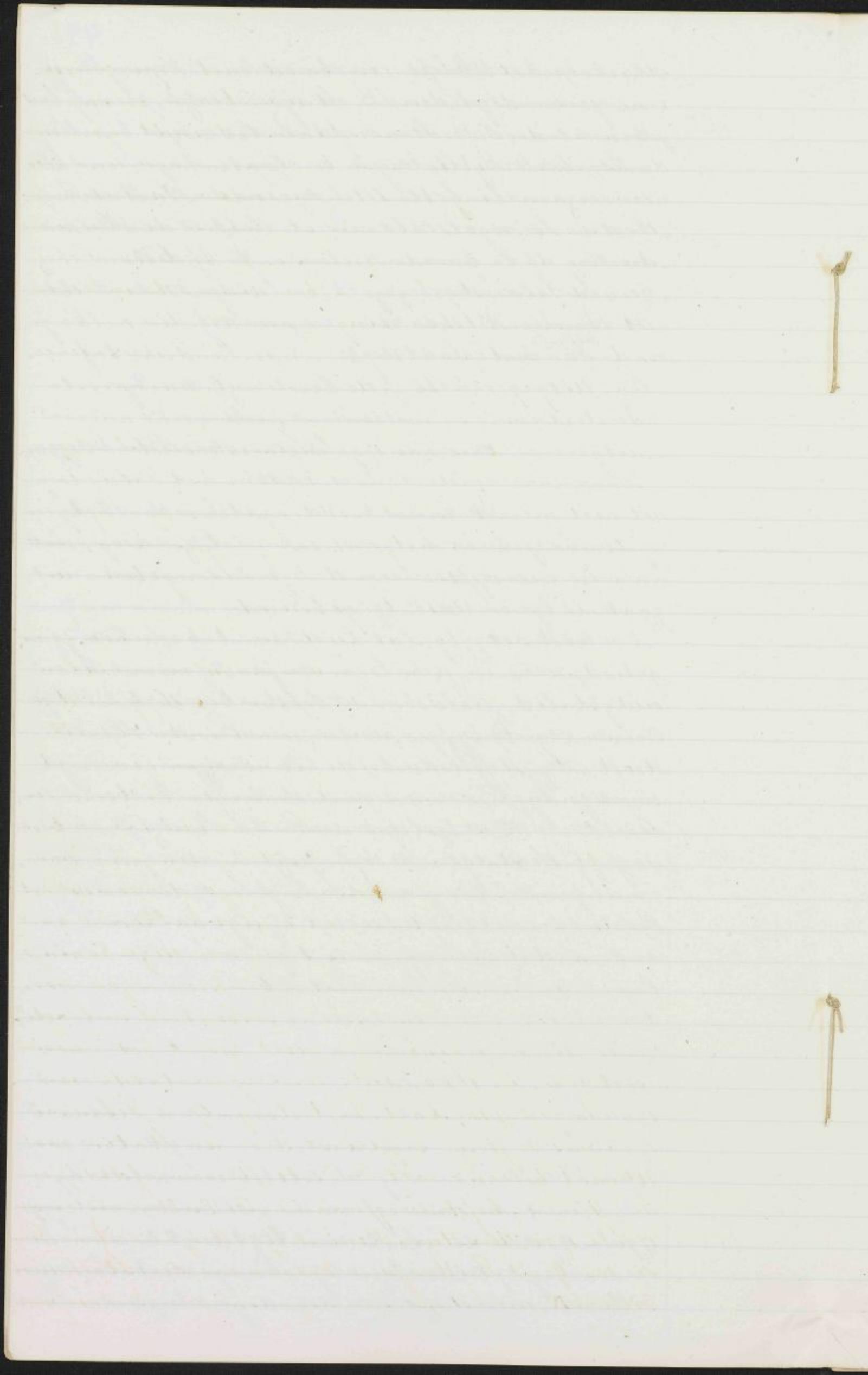
"Cornelis Cornelisz. van Vys.

"Hendrik Jordens.

"Virconde my Secretaris van Dernbrugge
 "ende Not^d.

"St. Verwoert, Not. ende Secret^d. 1674."

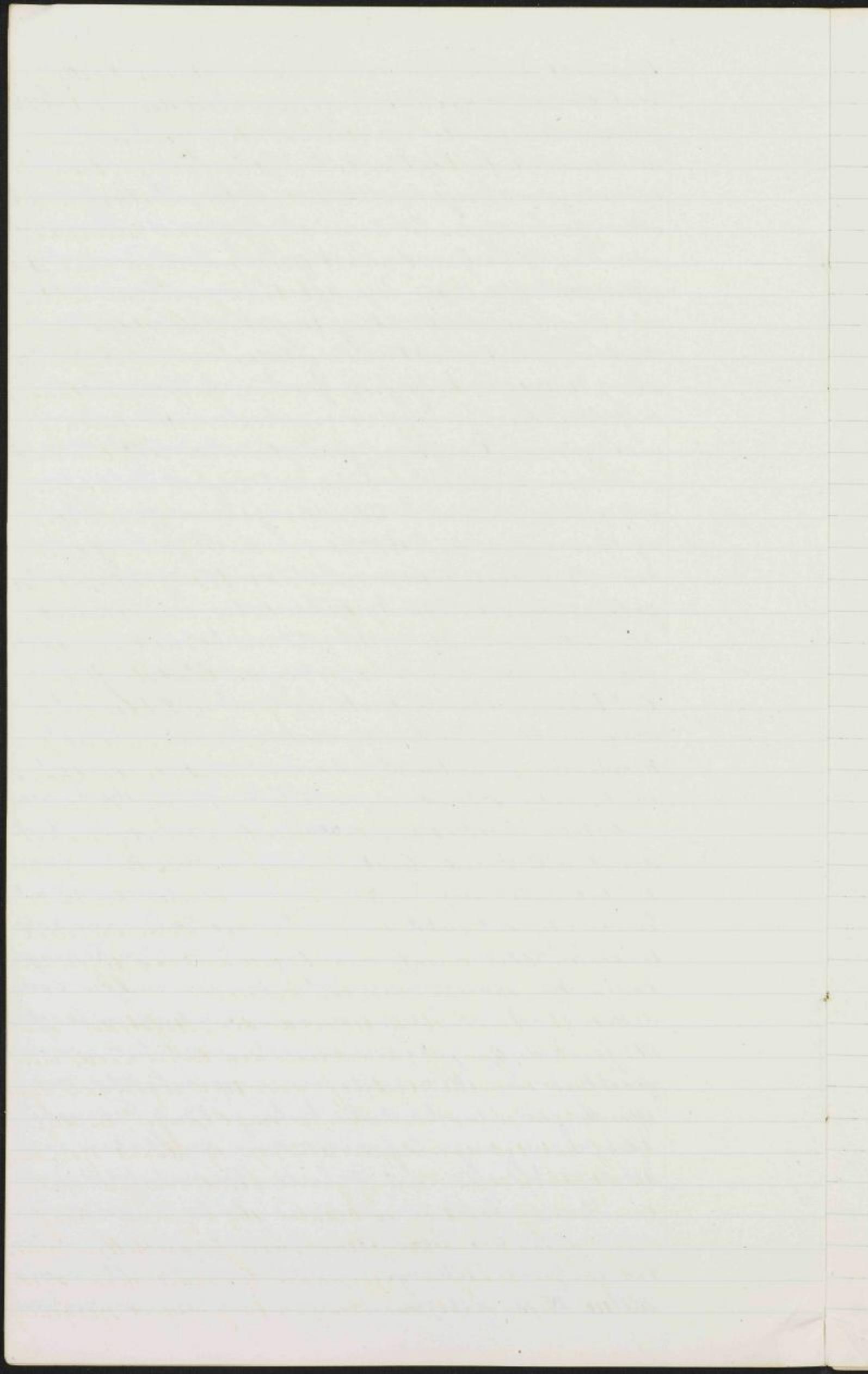
De Prins kocht die goederen eigenlyk, "om eenelust,
 "plaetse ende Wildbanes op te regten", maar ook, na t
 zijn huwelijk met de Engelsche Prinses Maria van York,
 op 23 October 1677, en na beider kroning als Koningin^s,
 Koningin van Engeland, vertoeftde hij er met Haar
 meermalen, zoals, b.v. in October 1682 en April 1690,
 Constantyn Huygens, de Loon, des Prinsen Secretaris,
 deelt in zijn Journael, op het eerstgenoemde jaar,
 aardige bijzonderheden daars van mede. Vooreerst, op
 woensdag 3 October, dat de Prins Soestdijk, "une
 "assez belle maison de campagne, mais en l'eau
 "manguant", had genoemd. En dan, op maandag 8
 October, teekent hij aan, doet hij met de Prinses, en
 met "de H^r van Leck en syn vrouw", gewandeld
 had, en dat de Prinses hem dikwijls had aangespro-
 ken; en daarna, "in haer galerije komende(hen)ja,
 "thooerde de Porceleynen die (Ly) te Amster-
 "dam gekocht hadde". En verder dat hij "gaende n
 "sitten raijen met hare juffrouwen, seyde "I k
 "am here as a schoolmistris amongst this peo."
 "ple." "Op maandag 26 October vermeldt hij:
 "Was met de Princes op de molen om met mijnt
 "verrekijker de clock van Utrecht te sien". En
 "op dinsdag 27 October lezen wij: "Gromp waste Soestdijk?"
 Van het Soestdijk van die dagen bezit de Bibli^d

atheet op het Paleis een band met kopergras, en, verraardigd door B. Stuyvenbergh, en in plaat gebracht door B. Stopendaal. Ook vindt men in de Koninkl. Bibliotheek, te 's Gravenhage, een klei, nere verzameling, ten titel voerende: „*Tues et Perso*, „*tires de Soestdijk, Chateau et Maison de Plaisance du Roy de la Grande Bretagne.* A Amsterdam, chez Gerard Valk. 1695." Deze afbeeldingen staan echter niet ter mijnen beschikking, maar wel die welke gevonden in het plaatwerk: „*Nederlandsche tafereelen*, Uitgegeven bij J. de Groot en G. Warnars, te Amsterdam, en nog eenige zeeke reeks andere uitgaven); ten jare 1792. Negende Honderdtal; N° 293, 294.

Daarnaar oordeelende, bestond het Paleis toen, uit niet meer dan het middengebouw van het geen mij thans zien, en het was ook niet zoo hoog; wat nu aan weerszijden van dat middengebouw uitgaat, is er in 1015 bij gebouwd.

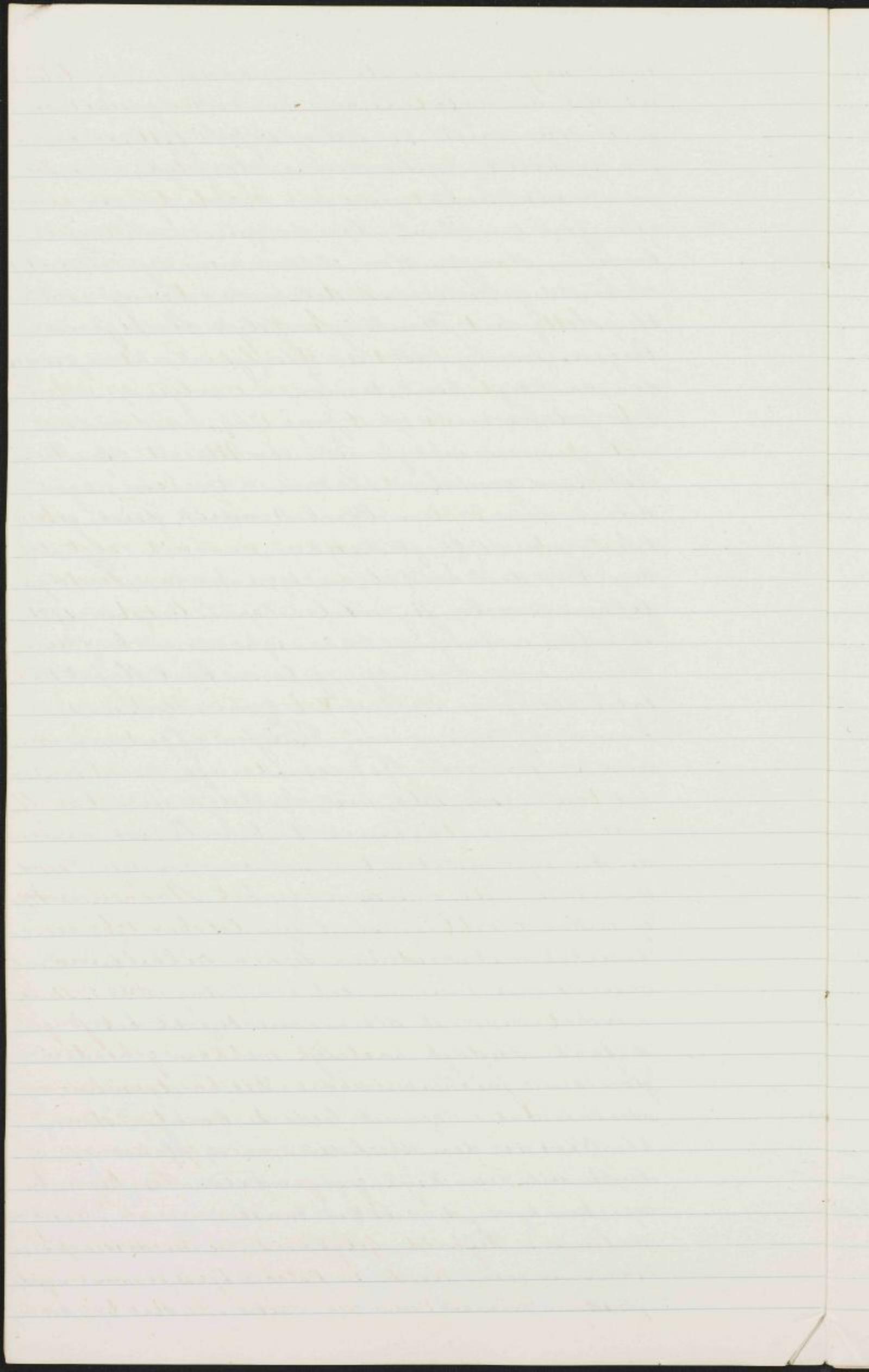
En ook het, bij dat Lusthuis behoorende, grondgebied, werd in den loop der jaren meermalen uitgebreid. Reeds op 10 September 1674 kocht de Prins, van de Erfgenamen vanden Heer Gerrit Stoelt, de „Hofstede ende Landerys" genaamt „Eyckendael", samen groot 16 Morgen en 160 Roeden, Stichtsche Maat, gelegen aande Veenhuizen, en trok dat bij Soestdijk. In 1676 kocht hij den grond, waer, op de buikenlaant wend aangelegd, die van uit het Paleis een uitzicht bood op eenige kalkorens aan de Eem, dat wil zeggen de tegenwoordige Koningslaan, die honderd jaren later beschreven zou worden, als van „eene ongemeene schoonheid en lengte". En op die wijze ging men voort, zoodat het Domein Soestdijk, in 1680, reeds een oppervlakte van 174 Morgen, (119.64 H.A.), besloeg. Op 2 Februari 1754 was de jonge Erffprins door de Staten van Utrecht beleend met De Eult, (boerenhofstede), en de „Heeren-hofstede", genaamd „De Eult", werd er op 17 juli 1758, door Haare Koninklijke Hoogheid Anna, Prinses van Groot Brittanje, en weduwe van den Stadhouder Willem IV, voor f 31,900., en nog andere perceelen, voor f 10000.

bijgekocht. En immer door werd de schoone bezitting verbeterd en verfraaid, inzonderheid door het overzinken van woeste en steenachtige gronden, en die daarvan te beplanten met opgaande bomen en eikenhakhout, zoodat het Paleis veldernaar alle zijden, en vooral naar de zijde van Utrecht, meer en meer met mastbosch omringd werd. Het schoonste gedeelte van dat bosch, vormde echter al spoedig de beplanting tuschen Soestdijk en Baarn. Daar vindt men zeldzaam mooie partijen; praktige beukens-, eiken-, en sparrenlanen; lievelijke berceau's; het voorgenamde "Doolhof"; met zijn reusachtige eikenbomen; de "Commedia", met hare geschorste beukens-hagen en nispunten; waterkommen van allerlei vorm, zoals de Lindelkom, de Groot Kom, en de Pekin- of Lenden-kom. Een deel echter van dat bosch, nl. dat niet gelegen was langs de Torenlaan, en zich uitstrekte naar de zijde van den straatweg van Baarn naar Lemnes, is, in de laatste jaren, ten behoeve van het steeds zich uitbreidende Baarn, bij koop overgegaan in handen van particulieren en bouw-ondernemers, en is thans met villa's bezet, en met parken versierd.

Ofschoon de elkaander ovolgende eigenaars der heerlijkheid Soest, Baarn, en Ter Eem, reeds bij dat onderwerp genoemd zijn, is een herhaling er van, bij de geschiedenis van het Domein, niet te vermijden, omdat daarbij ook andere bijzonderheden ter sprake moeten komen.

Tot 26 April 1674 behoorde die "Hofstede" aan Mr². Jacob de Graeff; krachtens den toen reeds medegedeelten overdrachtsbrief, werd toen eigenaar "Lijne Hoochheid den Heere Prince van Oranje", en deze bleef het tot aan Lijnen dood, op 10 Maart 1702. Daar de Stadhouders-Koning geen kinderen zou nalaten, had hij reeds op 18 October 1695 zijn Neef, den jongen Frieschen Stadhouders Johan Willem Friso, tot zijn enigen erfgenaam benoemd, maar Fredrik III, Keurvorst van Brandenburg, sedert 1701 Koning

van Pruisen, maakte aanspraak op een belangrijk deel der nalatenschap, en eer die geschillen geëindigd waren, en wel op 14 juli 1711, verdronk Johan Willem Friso aan de Hoendijk, even 24 jaren oud, nalatende een dochtertje, en een vrouwelijke Gemalin, Maria Louisa van Hessen-Cassel, "Maryke Meu", in den mond der Friesen.

Aan deze Prinses-Weduwe van Oranje, werden ten slotte het Domein Soestdijk als eigendom toegemzen. Hij kocht de Heerlijke Rechten, vooroor daarvan verbonden, terug, en overleed op 8 April 1765. Maar reeds op 16 juni 1749, hadden de "Staaten van den Landen van Utrecht, de "Heer, lijkheiden van Loest, Baarn, en ter Cen", aan Staten Loos Willem Carel Hendrik Friso, geboren 1 September 1711, geschotken, waaruit volgt dat deze toen door hen als de eigenaar van Soestdijk beschouwd werd. Hij overleed op 22 October 1781, en erfgenaamt Lijns waardigheden en bezittingen, gewerd Lijn zoontje, geboren op 8 Maart 1740, later als Prins Willem V bekend. Wat in 1732 aan den Koning van Pruisen afgestaan was, werd in 1752 voor f705,000,- teruggekocht, en, in het begin van 1760, werd Soestdijk den twaalfjarigen Erf-Stadhoudertoebedeeld; ook werden de Heerlijke Rechten van welke aan den Prins opgedragen. Hij aanvaardde het Stadhouderschap op 8 Maart 1766, en sloot op 4 October 1767 een huwelijk met Frederika Sophia Wilhelmina, Prinses van Pruisen, geboren 7 Augustus 1751. Naar voor het einde van die maand bezocht het jonge echtpaar Soestdijk, haastelijk welkom geheeten door een juichende schare. Wie had toen kunnen denken dat er zoveel leeds te wachten stond?

Nieuwe denkbeelden waren opgekomen, of liever, uit Frankrijk overgebracht. Men begon te spreken over "de rechten van den mensch", en nam de leuze: "Vrijheid, gelijkheid, en Broederschap!", van daar over. Reeds in October 1788 vormden zich partijen voor en tegen den Prins. De Stertag van

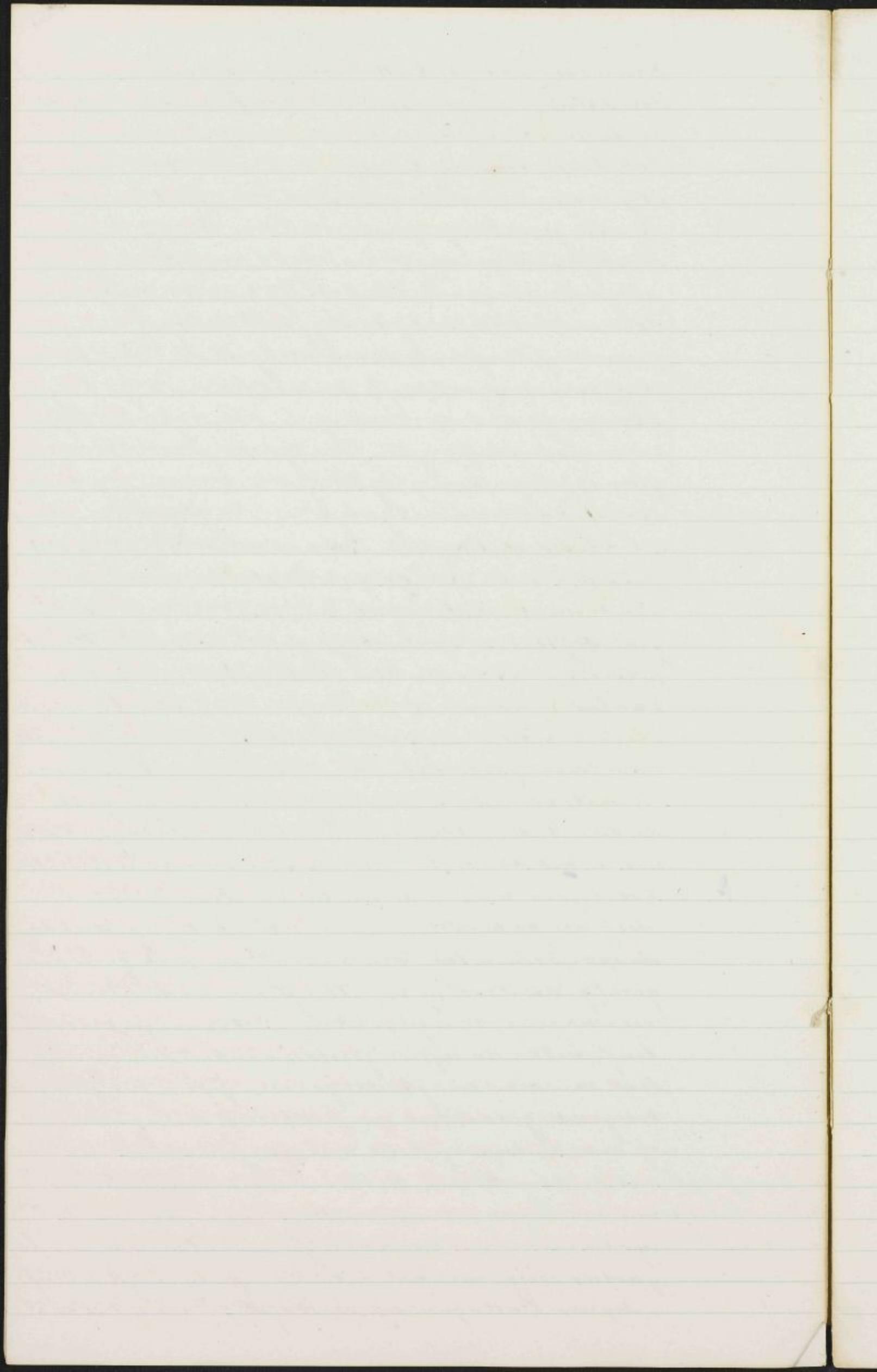
D^r M
Uit
ten

Bruinswijk - Wolfenbuttel, vroeger Gouverneur van den Prins, werd geneoodzaakt het land te verlaten. In September 1705 ontnam men aan den Prins het bevel over de bezetting in Den Haag, waarna hij naar het Loo verhuisde. In 1706 ontstond er een gewelddig oproer in Den Haag, waarnaar Pruisen, Frankrijk, en Engeland, te vergeefs proogden de geschillen tuschen den Stadhoud der en het Volk bij te leggen. In 1707 was de spanning, tuschen het wettig bestuur en de voorstanders der volksopernacht reeds zoo hoog gekomen, dat de Koning van Pruisen een leger naau Nederland zond, terwijl er van's Prinsen zijde een legerkamp bij Leyst werd samengetrokken. Het is waarschijnlyk van uit dat kamp, dat een klein detachement van het Regiment Hasjen-Darmstadt, 90 man sterk, onder den Luitenant-Kolonel F. W. Erpel, en den Majoor J. L. Seyffardt, op Soestdijk geplaatst was. Op 26 juli 1707, kreeg de berelhebber bericht, dat de Kralijkgezinden uit Utrecht eenen aanslag op dat domein wilden wagen. En weinig na middernacht naderden, zooals later van hunne zijde beweerd werd 300 militairen en gewapende burgers, of, zooals andere tijdsnoten zeiden, wel 500, Soestdijk. Kolonel Erkel had zich eenigermate verschanst achter het ijzerenhek van die toenmalige poort, en sloeg de patriotten aanvankelijk terug; doch deze waagden eenentweduwen aanval, en met geen ander gevolg, dan dat zij in allerijl, en in de uiterste verwarring, terug trokken. De treurige voorstelling, welke de eigene geestverwanten des aanvalleins, van dien terugtocht gaven, gaven ons geindust tot groote gedachten van het beleid der aanvoerders, of van de bezigheid der ondgeschikten. Lie hier D^r. Theodoor Joris, wat de Steen Michel Willem Falaiseau, Hoofdofficier uit den Patriot, van het Regiment van der Stoep, waarschijnlyk aan ten tyd.

P

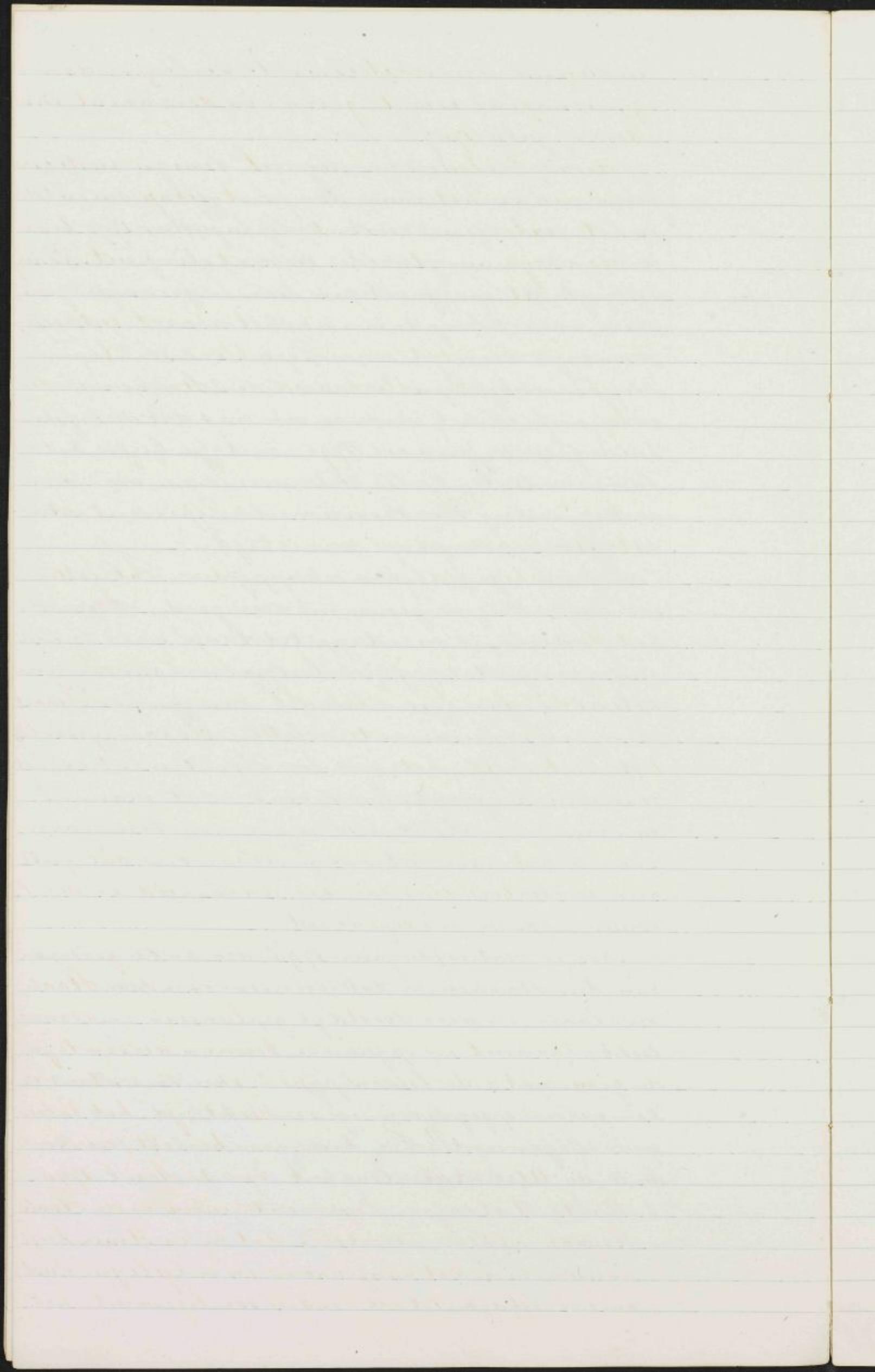
zijnnew rader, den Generaal Joseph Falaiseau, op 3 Augustus 1707, van uit het kamp bij Leyst schreef:

„Depuis l'attaque sur Soestdijk, qui rensoft si mal,

"les patriotes nous ont laissez très paisibles; leur
 "devouté a été générale et complète. Des cinq cents
 "auxiliaires il n'en est retourné dans Utrecht
 "que 130; les cinq charettes qu'ils avaient pris
 "avec eux pour transporter les effets de S.A.S.
 "qu'ils comptaient enlever, leur ont servi à un
 "tout autre usage, celui de transporter les bles.
 "Iez; la plupart ont pris leur route sur Hilvren,
 "sum, et de là repandus en Hollande, l'on a qua,
 "rente et deux prisonniers, tant de Salm que des
 , différens régiments et auxiliaires, soixante et
 , treize fusils, y chevaux d'Huzards. Comme
 "l'on fait des grains, l'on trouve journallement
 , des cadavres dans les blets, des armes, etc. Il y en
 , entre autres. L'on trouvera de cette façon un général
 , d'Officer d'Huzards, deux auxiliaires, cinq ou
 , six fusils et quelques patroontas. Le Régiment
 , de Darmstadt manque 3 hommes qui étaient
 , en fâctions, et qui surpris ont été pris ou tués,
 "un grenadier de tué sur la place, et un mort
 , de ses blessures, et 14 blessés dont quelques uns
 , très dangereusement, et voilà tout le mal que
 , 500 vrijheidszonen ont commis."

Met "un grenadier de tué sur la place," bedoelde hij Christoffel Fullman. De "vrijheidszoo-
 men" hadden reeds twee buitenposten overrompeld, en waren gevorderd tot het punt waar de
 weg van de Bilt naar Soestdijk, op den weg van
 Amersfoort naar Naarden, uitloopt: daar stond
 een jong soldaat op post, dien men wilde bepro-
 ten om zich over te geven, zonder dat hij zijn wa-
 penbroeders graanschurde, want de man weigerde
 met de woorden: "Ich bin ein ehrlicher Karel", en
 daarop onmiddelijk zijn geveer afschoot, want hij ook
 op hetzelfde ogenblik met zijn leren betaalde.
 De tijdgenoot heeft die plek voor de vergelijking
 bewaard, door een zeer eenvoudige houten grafnaald,
 met dit opschrift: "Christoffel Fullman, Grenadier
 van de Lijf-Kompanie in het Régiment Infanterie
 van den Prins van Hessen-Darmstadt, oud 20 jaren,

, verkiesende liever het leven te verliezen dan
„zijnewapens over te geven, in den nacht van
„den 27 juli 1794.”

Hierop volgden nu nog wel enige rustiger jaren, maar het vuur der partijskap snoerde in het verborgene voort. Op 9 Augustus 1792 brak in Frankrijk eenen tweede omwenteling uit. Koning Lodewijk XVI., en zijne vrouw, werden gearresteerd, en niet lang daarna op het scharot onthoofd; Frankrijk werd tot een Republiek verklaard. Die Franse Republiek deed den Stadhoudert den oorlog aan, en het einde er van was dat de Erfstadhouder, houders, op 10 Januari 1795, met zijn gezin, het land verliet. Op 14 Februari, d.a.r., werd, door de Vergadering der Provisionele Representanten, het Stadhouderschap vernietigd.

En nu begon de heerschappij der „Patriotten”, ook wel „Reuzen” genaamd voor goed, en voerde het Vaderland van trap tot trap naar zijnen ondergang. Het zag zich langzamerhand van zijne koloniën, van zijnen handel, van zijnen welvaart van zijne vrijheid, en ten slotte zelfs van zijns volks bestaan berroeft; het werd een Departement van het Franse Keizerrijk. Geen wonder dat mannen van naam, zooals ik er in mijne jongelingsjaren gekend heb, zich later diep schaamden, dat zij ooit aan de voorbereiding van die ooraasheid, en diecelende, hadden medegewerkt.

Nog in datzelfde jaar 1795, werden de goederen van den Stadhoudert tot eigendom van den Staat verklaard, en werd Soestdijk geplunderd en verwoest loosd; hakhout en opgrande boomstammen werden tegel, de gemaakt; de looden pijpen van de waterover, ken werden opgegraven en verkocht; ja, het Paleis werd Logement! Lie hier een bericht, voorkomen, de in de Utrechtsche Courant van 12 April 1799:

„Marts Halerrijn, Logementhouder in de Plaats Royaal alhier, adverteert, dat hij in Huur heeft aangenomen het aangenaam en welgelegen Lust, huis Soestdijk, tot het houden van logement, het

Utt

10:

men

free

coll

dylk

, verhuuren van apartementen, gemeubileerd en
„ongemeubileerd; gullende met primo May ge-
„reed zijn een ieder te ontraaghen, die hem met
„eens bezoek gelicentie voorziseeren!“ Eene Dame
van mijne kennis heeft mij verhaald, dat zij als
kind, met hare ouders, in dat Logement had gelo-
geerd.

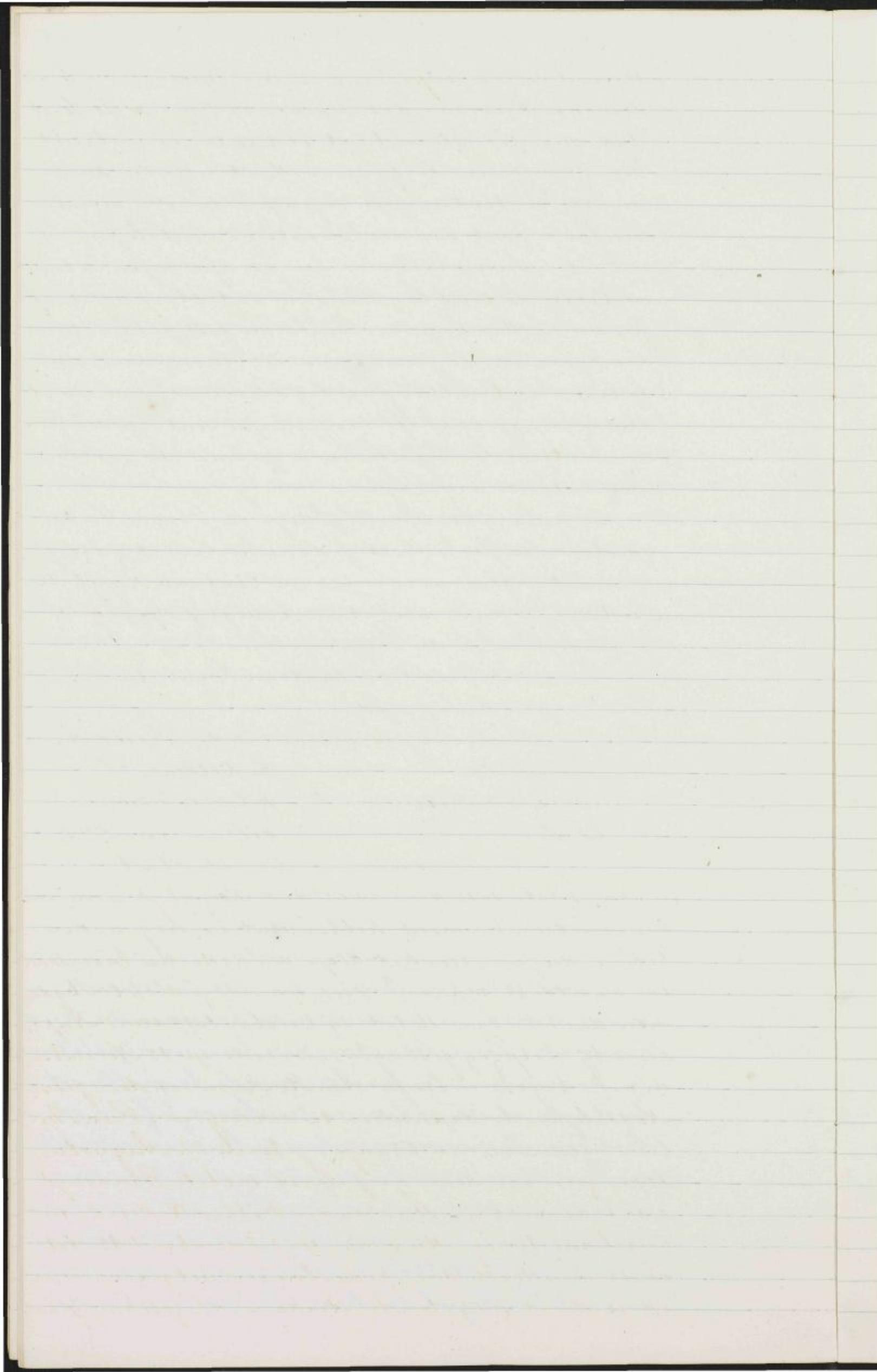
Utr. Volksalon. Op 19 Juli 1806 bezocht Lodewijk Napoleon, keert
1850; Mengel, 5 juni 1806 Koning van Holland, met zyne Gemalin,
mark, bl. 2. Koningin Hortense, en zynen oudste zoon, van uit
's Gravenhage Soestdijk, en op 11 December, d. a. s.,
kwam een zynen hofdienaren, namenijnen Hees-
ter, „het Koninklijk Slot“, en zyne aanhoorigheden,
in bezit nemen. De Acte, waarbij dese daad voltocht,
kenn erend, luidde als volgt:

Gouvernement „L'an mil huit cent six, le 11 Decembre
Colland, Soest, „ avant midi,

dijk. bl. 5h. „ Nous Jean Louis Simon de Fenngrael, Inten-
„ dant du Chateau Royal de Loo, chargé par son
„ Excellence le Grand-maitre de la maison du
„ Roy de prendre possession pour le compte de
„ Sa Majesté le Roy de Hollande du Chateau de
„ Soestdijk et de ses dépendances, se sont réunis
„ dans une des salles du dit Chateau Royal.

„ le 5e C. F. Simond, Receveur des Domaines
„ de Soestdijk,

„ B. Kiteloor, Garde des Bois,
„ W. van Doorn, Garde des Bois,
„ W. van Lier, Inspecteur des Bûcheries, et
„ Gerrit Plaster, Charpentier des Bâtiments,
„ auxquels nous avons déclaré en présence du Sieur
„ François Pen, Secrétaire de la municipalité
„ de Baarn sous la juridiction de laquelle est
„ Soestdijk, et en présence des Sieurs J. Goris et
„ Arie van Leurum, membres de la municipalité
„ de Baarn, qu'en vertu des ordres dont Nous sommes
„ parteur et que nous avons exhibé, Nous prenons
„ possession au nom et pour le compte de sa Ma-
„ jisté le Roy de Hollande, notre gracieux Souverain
„ du Chateau Royal de Soestdijk et de toutes ses

" dependances, enjoignons en conséquence au Sieur
 " Simon, Receveur des Domaines Royaux de Soest,
 " dijk, que dès cet instant il doit tenir instruit
 " Son Excellence le Grand-Maître de la Maison
 " du Roy de tout ce qui se passera dans ce Domaine,
 " lui faire part des améliorations, dont il pourra,
 " ent être Susceptibles et lui adresser enfin Extrait
 " ou Copie de tous les Baux qui ont été passés, afn
 " fin de mettre Son Excellence au fait de la nature
 " des Recenus; il joindra à cet envoi une obser-
 " vation d'taillée sur les Fermiers; en un mot
 " il devra par tous les moyens qui sont en son pou-
 " voir mettre Son Excellence à même de veiller
 " aux intérêts du Roy.

" De quoi nous avons rédigé ce Procès Verbal
 " que tous les personnes ij dénommées et qualifi-
 " ées ont signé avec nous au Chateau Royal de
 " Soestdijk, ce jour, mois et an, indiqués cy-dessus.

(L.S.) J. L. F. de Fennagell.

Intendant du Chateau Royal du Loo.

C. H. Simond.

Receveur des Domaines de Soestdijk.

Jan Gooris.

B. Kötter. Kötter

Anis van Leesum.

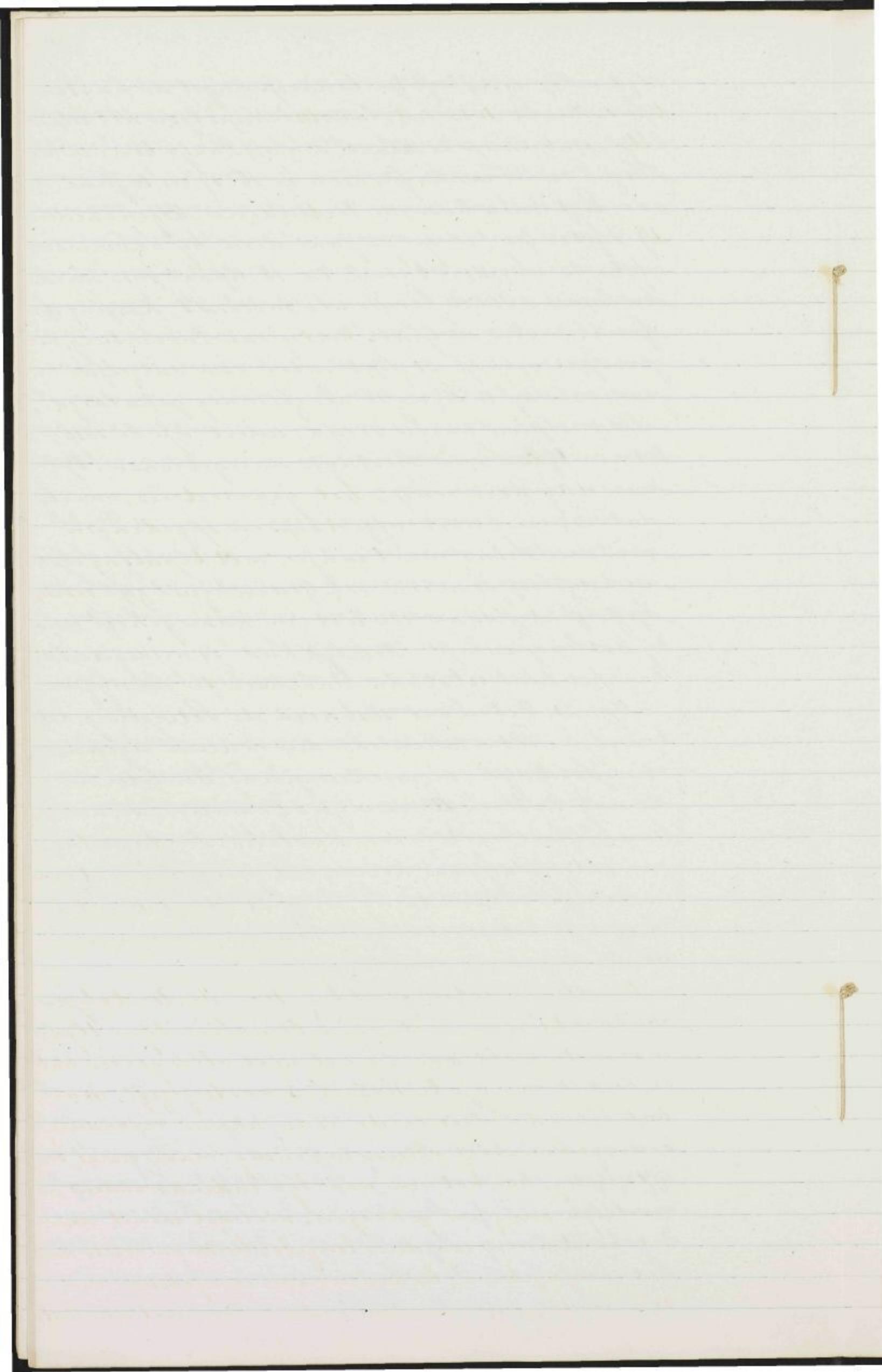
Willem van Doorn.

(L.S.) F. Fend.

Willem van Lier.

Sécrétair. Gerrit Plaister.

Na 1 juli 1810 werd Soestdijk Keizerlijk Domein.
 Wie zou toen vermoed hebben, dat er nog weder
 betere dagen, voor het diep vernederde vaderland
 in aantocht waren? Toch waren ze dichter bij dan
 men dacht. Van 16 tot 19 October 1813 werd Napo-
 leon bij Leipzig geslagen, en reeds op 15 November,
 d. a. r., begon men in Amsterdam, en door geheel
 Nederland, de Fransen te verdrijven. Prins Wil-
 lem Frederik van Oranje, geboren 24 Augustus
 1772, zoon van den, op 9 April 1806, te Braunschweig
 overledenen Erf-Stadhouder Willem IV, keerde uit
 Engeland terug. Hij werd, op 2 December 1813, tot
 Souvereine Vorst der Nederlanden uitgeroepen, en
 op 30 Maart 1814, te Amsterdam, als zoodanig gehu-

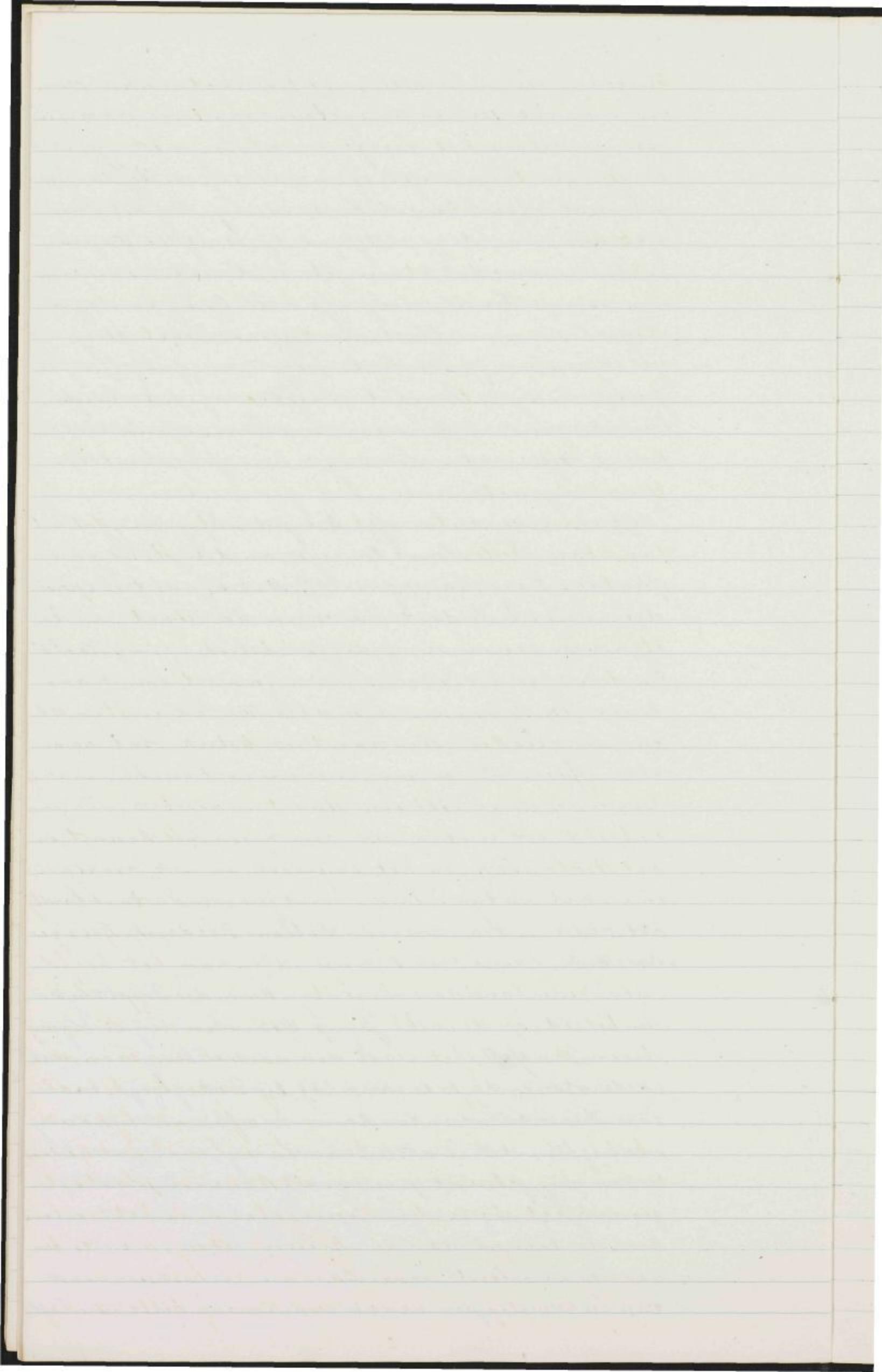

digt. Nog eens achterbekroop angst de harten. Op 1 Maart 1815 ontslukte Napoleon het eiland Elba, en trok op 20 Maart, d. a. r., Parijs binnen als Keizer van Frankrijk; doch op 16, 17, en 18 Juni, d. a. r., bestreden hem de Verbondene Mogenheden bij Waterloo, en op 22 Juni deed hij andermaal afstand van den troon. Op 16 Maart 1815 was de Souvereine Vorst, reeds als Willem II, Koning der Nederlanden, en Groot-Hertog van Luxemburg, uitgeroepen, en op 21 September van datzelfde jaar, werd hij te Brussel als zoodanig gehuldigd.

In tusshuren waren reeds, sedert 8 Juli 1815, betere tijden voor Soestdijk aangebroken. Op dien dag werd een "Wet gearresteerd, waarby "dat Domein werd afgestaan en opgedragen aan den Prins van Oranje, met bepaling dat "in hetzelre Domein een Gedenkzuil zal worden "opgericht". Daar die Wet, in haar geheel, reeds bij het onderwerp "Heerlijkheid" is medegeweld, kan het hier volstaan daarheen te verwijzen.

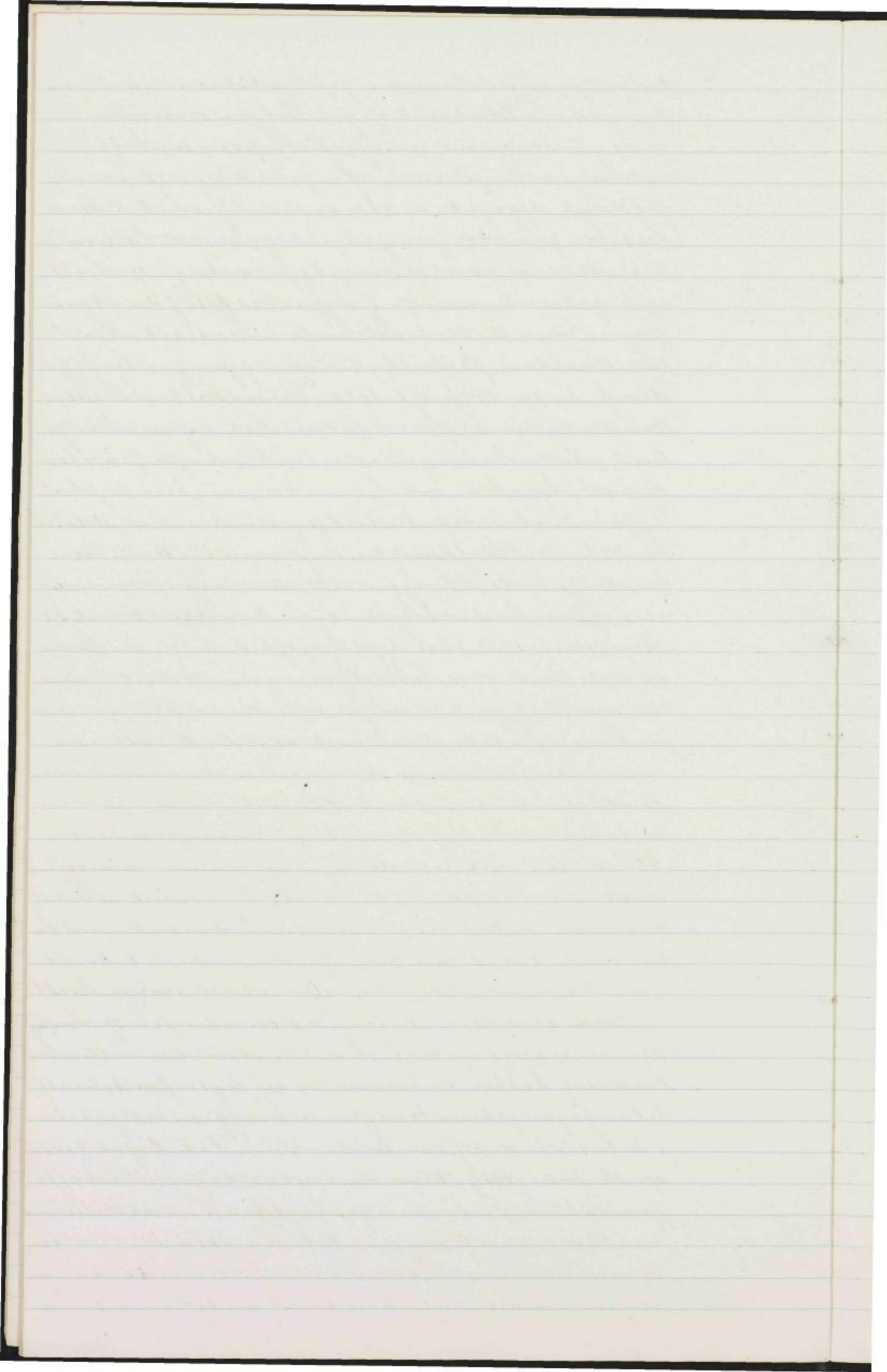
Op 21 Februari 1816 werd, te Petersburg, het huwelijk voltrokken van den nieuwe eigenaar van Soestdijk, onzen Kroonprins, den lateren Koning Willem II, en Lijne Gemalin, Anna Paulowna, Grootvorstin van Rusland. In Augustus, van datzelfde jaar, keerde het jonge echtpaar in het vaderland terug, en op 21 Mei 1818 ontrong Soestdijk het eerste bezoek van den Kroonprins en de Kroonprinses van Oranje.

Op dien grooten feestdag, toen de Vorstelyke Ambachtsheer, met Lijne Gemalin, Lijne blijde inkomste hield, was nog wel niet alles gereed, wat in de Wet van 8 Juli 1815, N° 3, was toegezegd, maar toch had het Paleis reeds een schoone verandering ondergaan. Niet alleen inwendig, maar vooral ook uitwendig, had het een waarlijk indrukwekkend en vorstelijk aanzien gekregen, niet het minst door het aanbouwen van de vleugels, links en rechts van het hoofdgebouw, leidende naar een gebouw van twee verdiepingen, en dan weders vender, met een lichte

buijning, voor kolonade, achter vertrekken, en digende alreden in een gebouw van twee verdiepingen; goedat nu het vroegere Paleis, met zijne vorstelyke trap, min of meer door de buitervleugels was afgesloten. Ook de aanleg van het Park, met die prachtige waterpartij, is uit die dagen. Dit alles was tot stand gebracht, volgens de planen van de bouwkundigen Jan de Greef en Leger Reyers, en van de bekende tuin-architecten uit Haarlem, Johan David Locher, en zynen zoon Jan David Locher; terwijl de directie van het maubiel, leeren, door den Minister van Binnenlandschekerk, was toevertrouwd aan eenen hoofdambtenaar bij dat Departement.

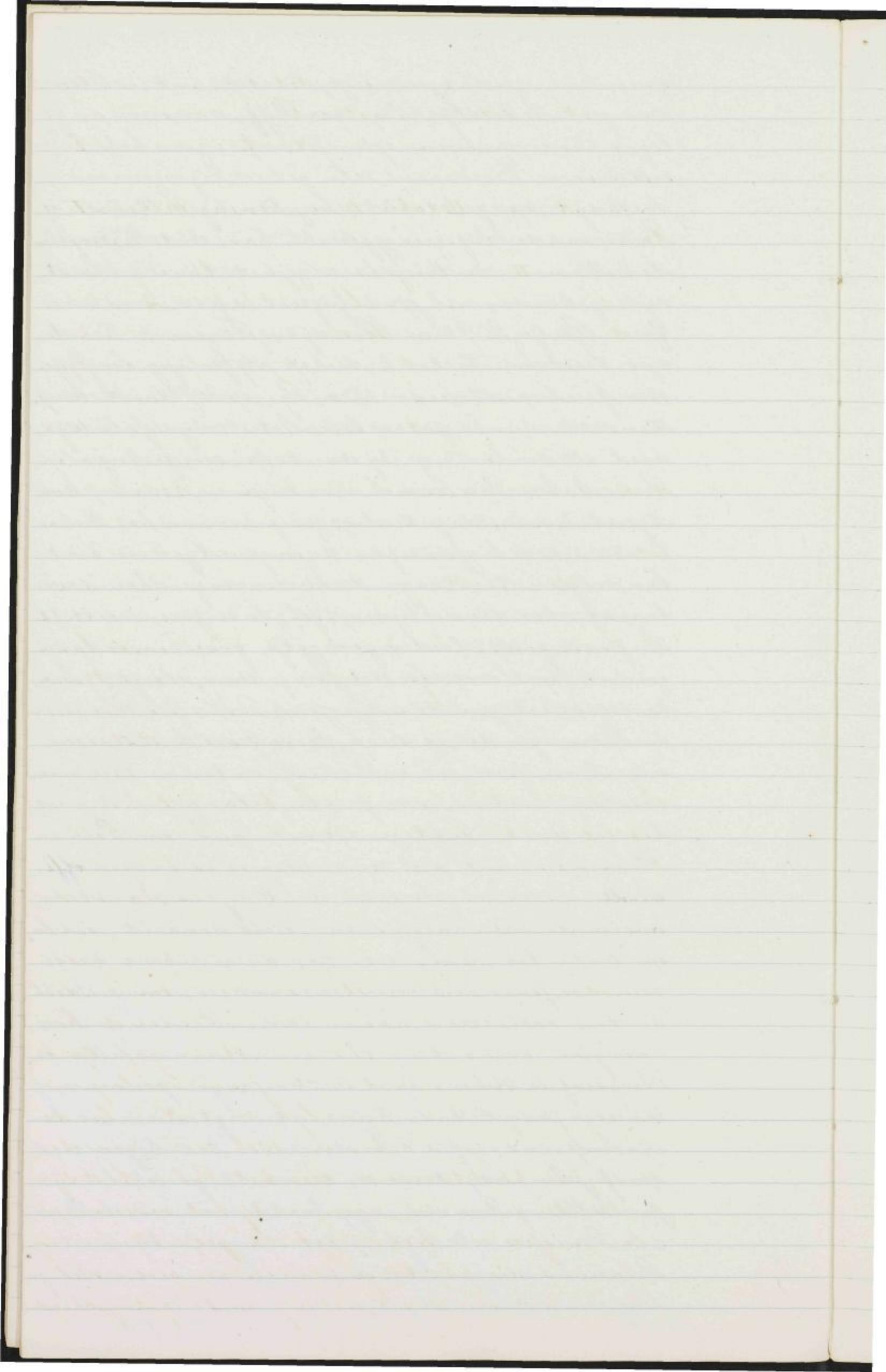
Gereed was echter wel het gedenkteeken, dat het dankbare Nederland, ter ere van den Held van Quatre-Bras, had opgericht. Het was ontworpen door den Architect Abraham van der Hart, en bestond in eenen vierzijdigen obelisk, ("De Naald" in den mond des volks), van zandsteen, naar boven langzaam versmaltende, en rustende op een grooter vierkant voetstuk, dat aan elke zijde, in een marmeren cartouche, omringd door een slang met den staart in den bek, als zinnebeeld der eeuwigheid, een opschrift draagt, in het Hollandsch, in het Engelsch, in het Fransch, en in het Latijn. In de eerstgenoemde taal luidt het aldus: "Ter ere van Willem Frederik George Lodewijk, Prins van Oranje, die, aan het hoofd der Nederlandsche Legerbenden, door zijn moed en beleid, op den 16^e Junij 1815, aan den Kierpong boren Brusfel, het eerst den aanval des Franschen wederstond, de overwinning bij Waterloo behaald voorbereidde, en Nederlands onafhankelijkheid behield, het Dankbare Vaderland". Dat Gedenkteken werd gebouwd op een uitstekende plaats, tegenover het einde der Koningslaan, in het midden aan de overzijde van de Nieuwe Steeg, d. i., de binneweg van Soest naauw Baarn. Na 1830 werden er, over een komstig den wensch van Koning Willem I, nog

treue kanonnen nevens geplaatst, in den Tien-,
daagschen veldtocht op de Belgen verorberd.

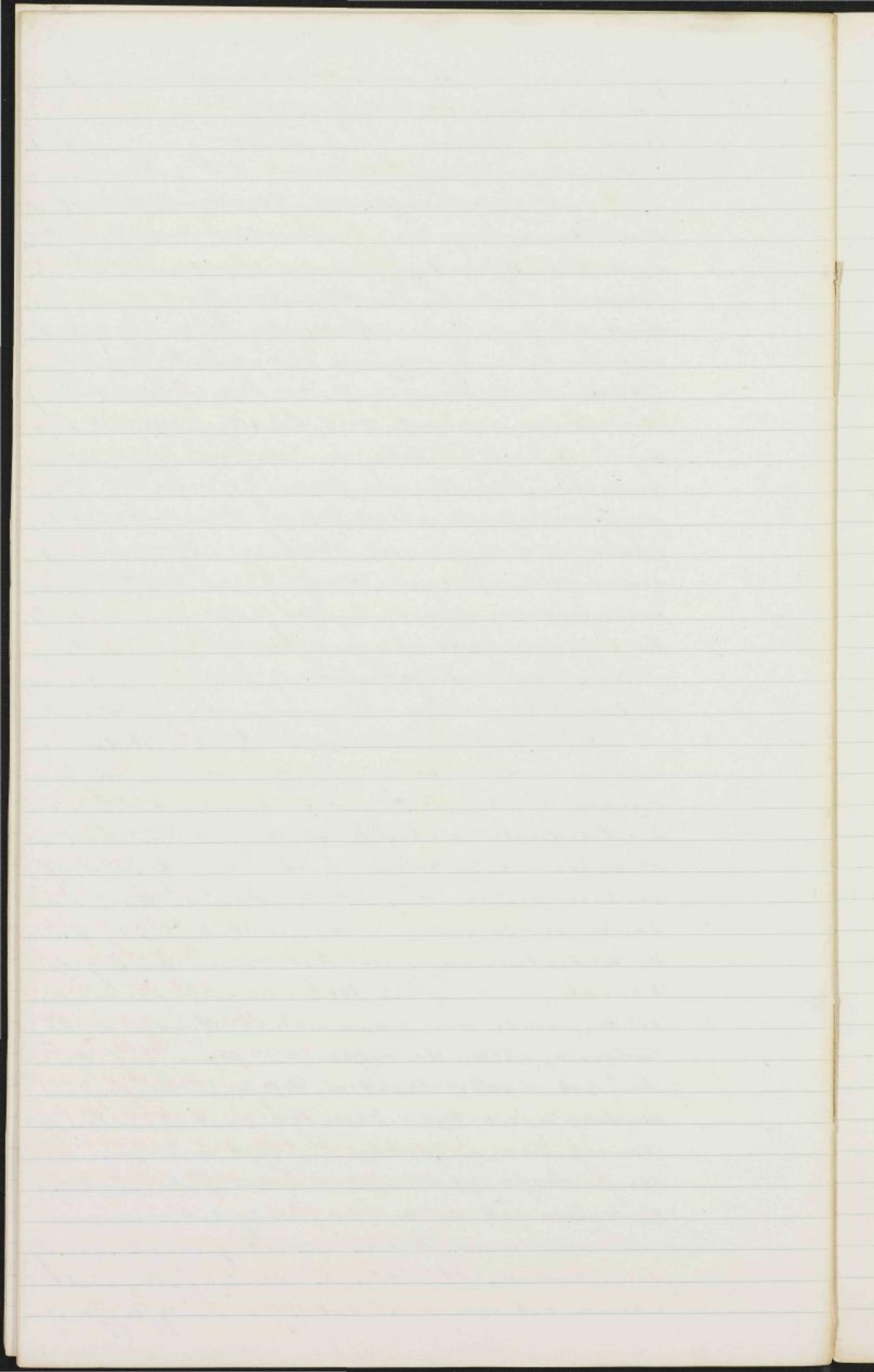
De Kroonprins en de Kroonprinses hebben,
met hunne kinderen, vele gelukkige zoeners op
Soestdijk doorgebracht; inzonderheid H.K.H. de
Prinses raakte zeer gehecht aan dat lustverblijf.
Van Hunne vier kinderen zijn er twee op Soest-
dijk geboren; a. l. op 2 Augustus 1818, Haantweede
zoor, Prins Willem Alexander Frederik Konstan-
tijn Nicolaas Michael, die op 29 jarigen leeftijd
stierf; en op 13 juni 1820, Prins Willem Frederik
Hendrik, die 45 jaren later, met Lijne, door ge-
heel Nederland geëerd en beminde gemalin,
Prinses Amalia van Saksen-Weimar, hier de plaats
Lijne doeluchtige Ouders zou innemen, en Hunne
merken van liefdadigheid zou voortzetten. Hier
landelijke stichtingen uit die dagen, herinneren
nu nog aan dien blijder tyd; te weten, sedert 21
Augustus 1833, het voerderijtje van Prinses Sophia,
in het Park van Soestdijk; en daar, sedert 27 Augus-
tus 1834, het jachthuisje van Prins Willem, over
de Raamgracht, op den hoek van de Straatwegen
van Amersfoort naar Naarden, en van De Bilt naar
Soestdijk; verder, sedert 1 Augustus 1834, het jacht-
huisje in het bosch naast het Park, van Prins
Alexander, dat nu de woning is van eenen offi-
ciant; en eindelijk, daar dicht bij, sedert 31 Octo-
ber 1834, het huisje van Prins Hendrik, dat la-
ter eenen tyd lang voor Grieksche Kapel heeft
gediend, maar nu ook eenen officiant tot woning strekt.

Reeds van den aanvang af vormde zich op Soest-
dijk een verzameling van Kunstwerken, allen be-
trekkende op merkwaardige personen, of
belangrijke gebeurtenissen, uit de geschiedenis van
ons Vaderland, of ons Vorstenhuis. Dat begon reeds
op 16 juni 1819, toen de reusachtige schilderij van
Jan Willem Pieneman geplaatst werd, voorstellende
den Prins van Oranje op het slagveld bij Quatre-
Bras. En van jaar tot jaar heeft die historische ga-
lenij, daarna in uitgebreidheid en belangrijkheid

gewonnen, zoodat ook uit dit oogpunt, een bezoek aan dit Vorstelijk Lustverblijf, wanneer de gelegenheid daarvoor open staat, zeer aantrekkelijk is.

Nadat, op 7 October 1840, Koning Willem I afstand van de regering gedaan had, en de Kroonprins, als Willem II, de teugels van het bewind had aanvaard, werden de jaarlijksche bezoeken van het Vorstelijk Gezin, aan Soestdijk, zeldzamer en korter, wat voortduurde tot aan het plotseling overlijden van Nederlands tweede Koning, op 17 Maart 1849. Krachtens een notarieele Acte van 11 Juli 1850, werd dit domein nu, bij aankoop, overgedragen op H. M. Anna Paulowna, Koningin-Moeder der Nederlanders, die ook al spoedig daarna het Paleis betrok, en den ganschen daarop volgenden winter, den eersten in Haaren Wedurenraam, daar doorgebracht. Ook in de daarop volgende jaren vertoefde de Koningin-Moeder gereeld, gedurende lange zomers, op Soestdijk; ontving daar, als gastvrouw, de bezoeken van den Russischen Keizer Alexander, en later van diens Loen, toen Grootvorst-troonopvolger; en evenzoo, van een gezantschap van Japan, toonde voortdurend groote belangstelling in het lot der behoeftige doopelingen van Soest en Baarn; woonde wel eens examens bij op de Openbare School; bezocht de Meisjes-Handwerk-scholen der Commissie van Welvaredheid; nam, op Waterloo-dag, deel aan de openbare gods-dienstoeferingen des Herroumden; en verdienede de ten volle den naam van "Moeder de Koningin," welke de volksmond Haar gaf. Op 23 Augustus 1861, nadat er 15 jaren verlopen waren sedert Haar huwelijk met Nederlands Kroonprins, op 21 Februari 1816, werd aan de Hooge Ambachtsraam, voor het Paleis Soestdijk, de hulde gebracht, waarover bij het onderwerp "Commissie van Welvaredheid" gesproken is. Zijzelf had die plechtige herdenking gewenst, als in het voorvoel dat zij eenen vijftigjarigen

gedenkdag wel eens niet bolen kon; en Lij hooch
zich daarin niet bedrogen, want op 1 Maart 1865
is Lij ontslapen.

Bij olographisch testament, d.d. 8 November
1856, gedeponeerd onder de Minuten van den No-
taris Hartmanus Pen, te Baarn, had Lij het do-
mein Soestdijk gelegateerd aan Hare Loon Willem
Frederik Hendrik, Prins der Nederlanden; en het
is aan Dezen, bij onderhandachte Acte, afgegeven
op 1 Mei 1865. Op 19 juni, d.a.v., ontrong de Heer
lykheid Soest, Baarn, en Ter Eem, haren neuen
Heer. Prins Hendrik werd daarbij vergezeld door
Lijne, bij heel het Volk van Nederland hoog vereerde,
Gemalin, Amalia van Saksen-Weimar, die, helaas!
zes jaren later overleed. Ook een tweede huwelijk,
gesloten met Prinses Maria van Pruisen, bleef
zonder nakomelingen; terwijl Prins Hendrik zelf,
op 14 Januari 1879, te Wolfendinge, in het Groot-
hertogdom Luxemburg, waaran hij des Konings
Stedehouder was, geheel onverwacht door den
dood werd overvallen.

Aan Prins Hendrik, ab intestato "overled,"
verriek Lijne nalatenschap aan Lijnen Broeder,
Koning Willem III, en Lijne Duster, Prinses Sophie,
Groothertogin van Saksen-Weimar-Eisenach, en,
bij de goedelscheiding, viel het Domein Soestdijk
den Koning ten deel. Door deze werden in het
Paleis, en zijne naaste omgeving, belangrijke
veranderingen en verbeteringen tot stand ge-
bracht, en op 1 Juli 1886 werd het door den
Koning en de Koningin, met Hun gesjariig doch-
tentje, onze tegenwoordige Koningin Wilhelmina,
voor het eerst betrokken. Ook na dientijd genoot
Soestdijk jaarlijks, voor eenige weken, de eer
van dat Koninklijk bezoek, tot dat het overlijden
des Konings, op 23 November 1890, daaraan
op nieuw een einde maakte.

Thans werd dit Domein eigendom den Konin-
gin-Moeder, Adelheid Emma Wilhelmina The-
resa van Waldeck-Pyrmont, Koningin-Gedure

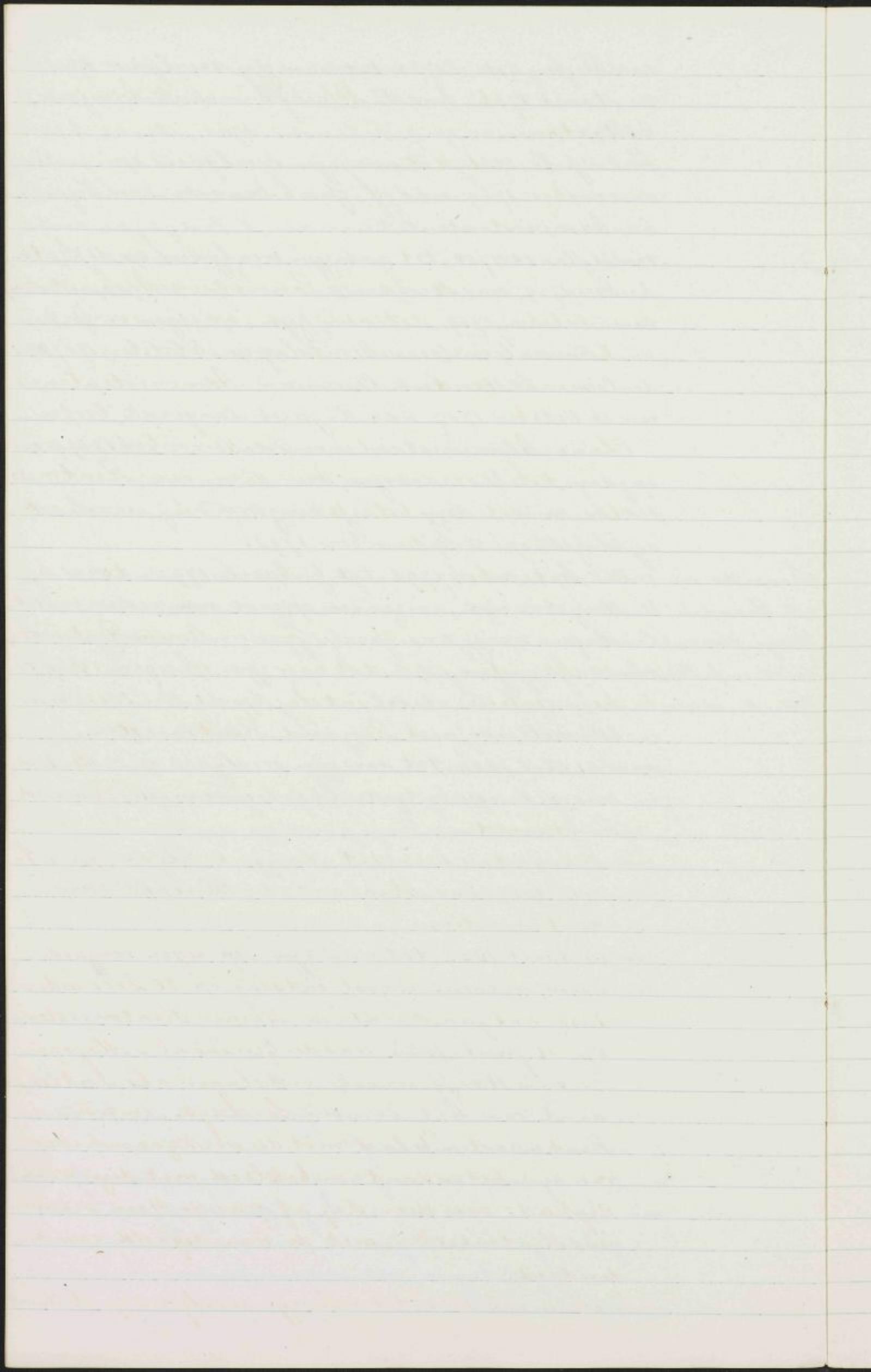
Für
v.a
Be
der
Let.

en Regentes. En van dien tijd af tot heden toe, vooral na het huwelijk van Koningin-Wilhelmina, op 7 Februari 1901, strekt het Paleis Soestdijk Haar jaارlyks voor eenigmaarden tot zomerverblijf. Ook onder staan toezicht werden, in- en uitwendig, belangrijke verbeteringen tot stand gebracht, zoodat het jacht-, huis van den Stadhouders Willem III, thans tot een waardig zomerverblijf strekt, voor de wedure van Koning Willem III, H. M. de Koningin-Moer, der Nederlanden.

En nu volgt er niets meer dan een beknopte opgave der beambten, die, onder verschillende titels, in den loop der jaren het domein Soestdijk hebben beheerd.

Frederik en Omstreeks 1674 heeft Jacob de Stennin, sedert v.d. Branden, 12 Mei 1655 Deurwaarden bij den Stadh. van Hol., Biogr. Woudtland, waar zijn eigen gezeggen, een grootjaar te den N. en L. Neder. Soestdijk gefungeerd als opzichter van de Wild-, Letterk., in voc. baars, onder den titel van "Capteyn van Loest," en beweert als zoodanig Prins Willem III meer, malen te hebben ontvangen. Hij verhaalt dat in een gebrekkig geschrift, getiteld: "De zin, ryke Gedachten Toegepast op de Tijf Sinnen van 't Menschen verstand. Verhaalende vele sion, baare geschiedenissem, die ons verstand te snoe, renkomen, historiaal en leerlijk beschreven. Amst., Aerdans 1681." Daar het jachthuis, enzijne aanhorigheden, aanvankelijk beheerd werd door den domeinraad van d. Hoogheid, en de dat lichaam eenigzins vertegenwoordigende persoon, concierge van het jachthuis heette, kan deze wel de "Capteyn van Loest" genoemd zijn, die Prins Willem "meermalen ontving."

Wat wij met meer zekerheid weten, is het volgende:
van 1713 tot 31 Augustus 1735, werd het geldelyk beheer geroed door den Rentmeester van Ysselsteyn, een weduwnaar van Prinses Maria Louisa.

van 31 Augustus 1735, tot aan zijn overlijden op Maart 1746, was Mr. Allard Pannekoek Administrateur;

van 2 Juli 1746, tot aan zijn overlijden op Noember 1749, was Mr. Jacob Cramer van Keeren Administrateur;

van 31 Maart 1750, tot aan zijn overlijden op 11 Septem-

ber 1759, was Hendrik Pannekoek Administrateur;

van 5 October 1759, tot aan zijn, op eigen verzoek,

hem verleend, eerst ontstaag op 26 October 1767, was

Cornelis Hendrik Command Administrateur;

van 26 October 1767 was Mr. Jacob Langerak Ooster-

land Administrateur. In November 1769 werd

deze totel vervangen door dien van Rentmees-

ter, en uit deze betrekking werd hij eerst ont-

slagen op 5 September 1792;

van 5 September 1792 tot 6 April 1793, toen hij

ongerhaagd, en zonder opgave van redenen, ont-

slagen werd, was Charles Francois Simond Rentmeester;

van 2 Augustus 1793, tot aan zijn, op eigen verzoek

hem verleend eerst ontstaag op 31 Mei 1802, was

Mr. Willem Jacob Renaud Rentmeester;

van 31 Mei 1802, tot aan zijn overlijden op 27 Mei 1822,

was de voeger ontzette Charles Francois Simond

Rentmeester;

van 5 Augustus 1823, tot aan zijn overlijden op 7 Ap-

ril 1832, was Abraham van Bleiswijk Parre

Rentmeester;

van 26 April 1832, tot aan zijn, op eigen verzoek

hem, verleend eerst ontstaag op 31 December

1850, was Jan Frederik Diemer Rentmeester.

Op 11 Juni 1834 was de Generaal-Majoor

D. van Stoff eerst ontslagen als Inten-

dant van het Domeins Soestdijk, en werd de

Rentmeester belast met de werkzaamheden

van den Intendant, en bekleed met deze waars-

digheid: van dien dag af was de Heer Diemer

de Rentmeester, met de waardigheid van In-

tendant;

van 1 Januari 1851, tot aan zijn overlijden op 26 Maart

1861, was Johan Albert van Steyn Rentmeester, met de waardigheid van Intendant: hij was, voor zijn benoeming, reeds sedert vele jaren Assistent-Rentmeester geweest;

van 1 Juli 1861, tot aan zijn eerst ontslag op 1 Juli 1876, was Willem Collard Rentmeester, terw, met de waardigheid van Intendant;

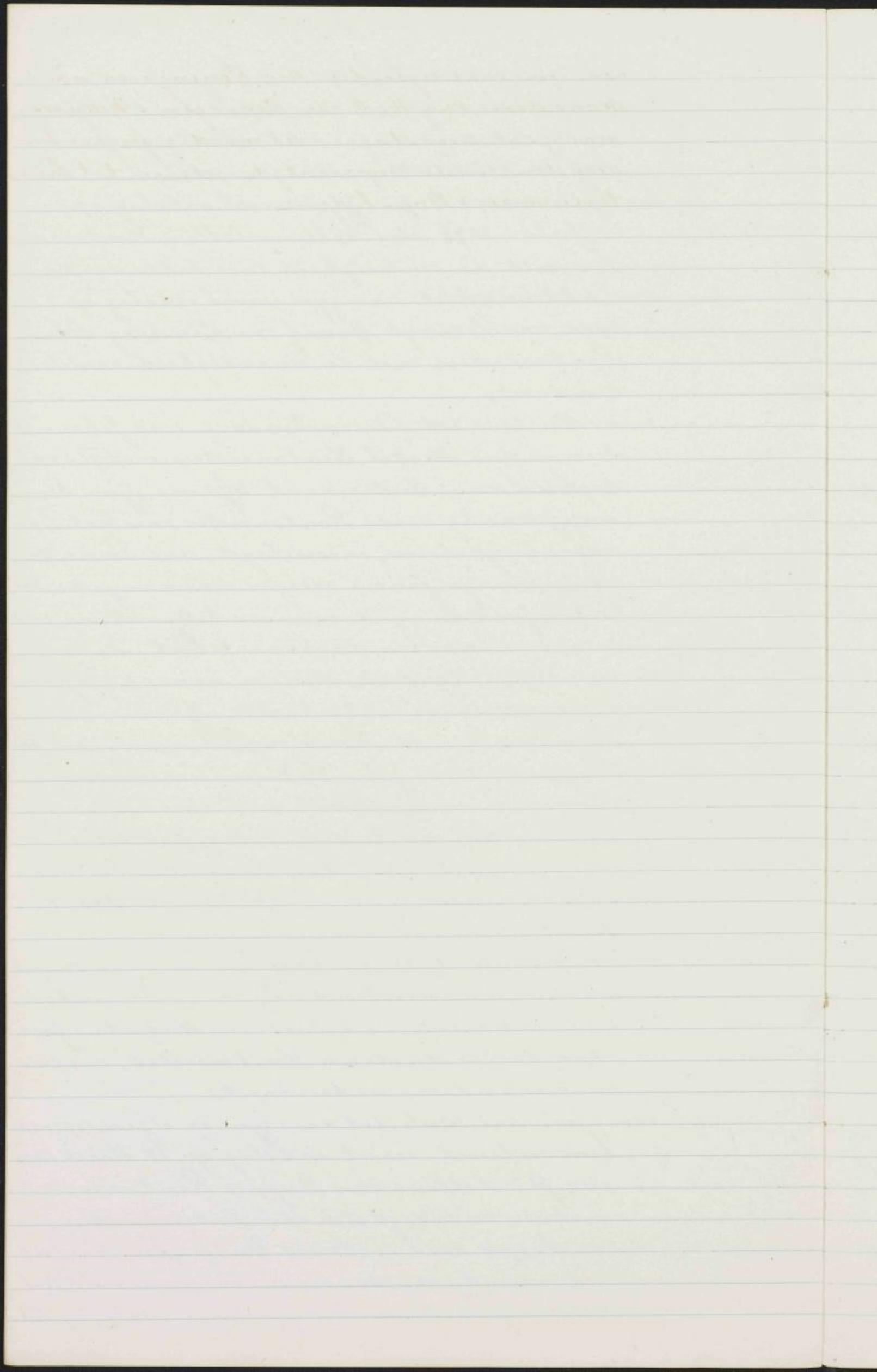
van 4 October 1876 tot aan zijn eerst ontslag op 1 Mei 1880, was Lodewijk Graaf van Limburg Stirum Rentmeester, met de waardigheid van Intendant;

van 1 Mei 1880 tot 1 December 1882, was Johannes Leonardus Inckel Rentmeester, met de waardigheid van Intendant. Tijdens zijne benoeming was hij reeds Rentmeester van het Domein Ewijkschoere, onder Leyst, dat Prins Hendrik enige jaren vroeger had aangekocht, en bleef, ook in zyne nieuwe betrekking, met de administratie daarvan belast. De Erven van Prins Hendrik stonden aanvankelijk Soestdijk, in gebruik, af aan diens weduwe, Prinses Maria van Pruisen, doch op 1 December 1882 ging het Domein Soestdijk in genot en eigendom over aan Koning Willem III. De Heer Inckel ging niet over in den dienst van L. M. den Koning, maar volgde Prinses Maria, als haar particulier Secretaris, naar Duitschland;

van 1 December 1882, tot aan zijn, op eigen verzoek hem verleend, eerst ontslag op 31 December 1885, was Theodorus Wilhelmus Hubertus Josephus Maria Hustinx Rentmeester, met de waardigheid van Intendant;

van 1 Januari 1886, tot aan zijn, op eigen verzoek hem verleend, eerst ontslag op 15 Maart 1888, was Jhr. Lollius van Beyma Rentmeester, met de waardigheid van Intendant;

van 15 Maart 1888 is Louis Wulf Groeneweldt Intendant. Hij was reeds enige jaren Rentmeester geweest van Oranje-Nassau-Voor, bij Rhs.

nen, eenmaal eigendom des Konings, en na
diens dood, van H. M. de Koningin - Weduwe,
maar dat door Haar edelmoedig geschenkt
werd, ten einde ingericht te worden tot Sanatorium
voor long - lijders.

1906

De Erven van Prins Hendrik hadden
Soestdijk in vruchtgebruik afgestaan aan
Prinses Sophie. Willem III evenwel nam
Soestdijk, met ingang van 1 Dec. 1882, zoerel
in genot als eigendom wederom aanjech, ondanks
het vruchtgebruik dat vervallen, dat aanran-
kelijk aan de Prinses was afgestaan. Van dat
wederom in bezit nemend ging vooraf, off ging ge-
paard, de eigendoms-aftand van, en Erijskeve,
en de rente gerende gronden van Soestdijk, aan
een consortium van geldmannen, dat de
rente - garantie der Stoomvaart - Maatsch. Lee-
land, - rustende op de nalatenschap van Prins
Hendrik, en waarvan Willem III bereid wilde
zijn, - had overgenomen.

Mededeelingen van den Heer
W. Bredt, in 1906.

